

Aanbevolen volgorde lesbrieven havo

De SE/CE lesbrieven

In de lesbrief Financiële Zelfredzaamheid komen keuzes rondom onder andere samenleven, sparen, lenen en beleggen aan bod. Het grootste gedeelte van de leerdoelen komt uit domein B1 van de syllabus.

In Bedrijf Starten maken leerlingen kennis met het starten van een eenmanszaak en vof. De balans, exploitatiebegroting en liquiditeitsbegroting komen uitgebreid aan bod. In deze lesbrief worden vooral leerdoelen uit domeinen B2, B3 en F1 behandeld.

In Personeelsbeleid en Interne Organisatie en Marktverovering komen respectievelijk het personeels- en het marketingbeleid van organisaties aan bod. Personeelsbeleid en Interne Organisatie behandelt vooral leerdoelen van domeinen B3, B4 en C. Bij Marktverovering is dit voornamelijk domein E.

Investeren draait om het beoordelen van investeringen in duurzame productiemiddelen en de overname van een onderneming. Deze lesbrief heeft betrekking op domein D1.

In Financiering en Verslaggeving wordt ingegaan op ondernemingen met de rechtsvormen bv en nv. Onder andere de interne en externe verslaggeving en kengetallen komen aan bod. In deze lesbrief komen vooral leerdoelen uit domeinen B3, D2 en G voor.

In de lesbrief Het Resultaat staat de berekening en de analyse van het resultaat centraal. De break-evenanalyse komt uitgebreid aan bod. Het grootste gedeelte van de leerdoelen komt uit domein F2 van de syllabus.

De lesbrief 'Onderneem-het-zelf' is voor havoleerlingen die vanaf 2025 eindexamen doen een keuzelesbrief. In 'Onderneem-het-zelf' schrijven leerlingen een ondernemingsplan. Deze lesbrief kan op twee manieren worden ingezet: de lesbrief kan behandeld worden na alle andere lesbrieven. Leerlingen hebben dan de kennis vergaard om alle onderdelen van het ondernemingsplan te schrijven. De lesbrief kan ook in delen behandeld worden, steeds wanneer een andere lesbrief is afgesloten. Zo kunnen leerlingen pas een marketingplan schrijven als ze de lesbrief 'Marktverovering' hebben gehad en pas een liquiditeitsbegroting maken als de lesbrief 'Bedrijf Starten' aan de orde is geweest, enzovoort. De lesbrief kan een goed startpunt zijn voor een profielwerkstuk.

Verderop vindt u meer informatie over hoe de lesbrief Onderneem-het-zelf ingezet kan worden. Ook vindt u meer informatie over de keuzelesbrieven en de ICT-vaardighedenlesbrief.

Volgorde van de lesbrieven

Het is aan te raden om te starten met 'Financiële Zelfredzaamheid' omdat die lesbrief het meest aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen. Bovendien heeft de commissie Boot domein B, startend vanuit de (financiële) belevingswereld van de individuele leerling, bedoeld als leidraad en overkoepelend domein van het examenprogramma Bedrijfseconomie.

Beginnen met de lesbrief 'Bedrijf Starten' is echter ook goed mogelijk.

Pas nadat de lesbrieven 'Financiële Zelfredzaamheid' en 'Bedrijf Starten' zijn behandeld, kunnen de lesbrieven 'Het Resultaat', 'Financiering en Verslaggeving' en 'Investeren' worden ingezet. De volgorde van deze drie lesbrieven is vrij.

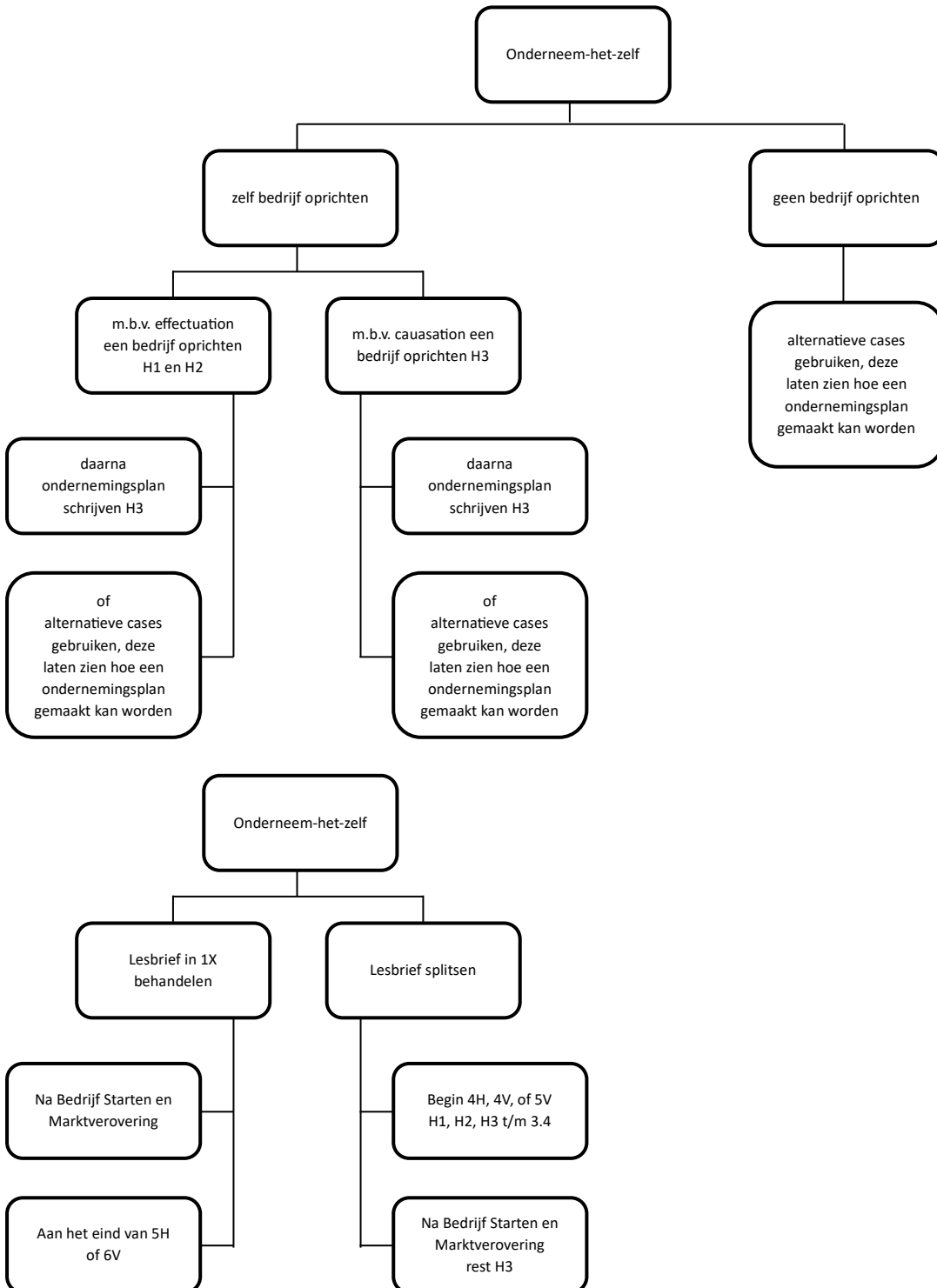
De overige lesbrieven zijn vrij inzetbaar. Ze vereisen nauwelijks enige voorkennis waardoor u de plaats in het curriculum naar uw wens en situatie op school kunt bepalen.

Adviesvolgorde examenlesbrieven:

Starten met:	Financiële Zelfredzaamheid of Bedrijf Starten		
Daarna:	Bedrijf Starten of Financiële Zelfredzaamheid		
Afsluiten met:	Het Resultaat	Investeren	Financiering en verslaggeving
Vrij in te zetten:	Marktverovering	Personeelsbeleid en Interne Organisatie	

De lesbrief Onderneem-het-zelf

Met behulp van de lesbrief 'Onderneem-het-zelf' kunnen de leerlingen zelf een onderneming starten en een ondernemingsplan schrijven. De lesbrief kan steeds van stal gehaald worden als leerlingen een bepaald onderdeel van de stof hebben gehad. Zo kunnen leerlingen pas een marketingplan schrijven als ze de lesbrief 'Marktverovering' hebben gehad, ze kunnen pas een liquiditeitsbegroting maken als ze de lesbrief 'Bedrijf Starten' hebben gehad enzovoort. De eerste twee hoofdstukken van 'Onderneem-het-zelf' gaan over 'effectuation' en kunnen eventueel worden ingezet als keuze-onderwerp. De lesbrief kan op heel veel manieren ingezet worden, in het volgende schema worden enkele mogelijkheden gegeven.

De keuzelesbrieven

In de lesbrief 'Circulair Ondernemen' komen verschillende verdienmodellen die passen binnen circulair ondernemen aan bod. Ook komen het consumentengedrag en de rol van de overheid aan de orde. Deze lesbrief kan los van de methode worden behandeld, bijvoorbeeld ook in de derde klas bij economie.

In 'Bedrijfseconomie@home' wordt ingegaan op financiële zelfredzaamheid. Thema's zoals loopbaanoriëntatie, communicatie, werken en wonen komen aan bod. In deze lesbrief is minder theorie aanwezig dan in de andere lesbrieven. 'Bedrijfseconomie@home' is dan ook geschikt voor het trainen van vaardigheden zoals jezelf presenteren, het werken met bronnen, rekenen en analyses maken voor het nemen van beslissingen.

'De Boekhoudmodule havo/vwo' is een keuzelesbrief die voldoet aan de eisen voor het examen Basiskennis Boekhouden van de Nederlandse Associatie voor Examinering. Deze lesbrief is ook bruikbaar voor leerlingen die geen bedrijfseconomie volgen maar bijvoorbeeld wel examen Basiskennis Boekhouden willen doen. Doordat de boekhoudcyclus stapsgewijs wordt opgebouwd is de boekhoudmodule op vele manieren inzetbaar. Het is ook mogelijk een deel van de lesbrief te behandelen.

Als afsluiting van 'De Boekhoudmodule' kan de docent de leerlingen, als alternatief voor een toets, 'Het Administratiespel' laten spelen. Bij dit spel gaan leerlingen in groepjes van vier de boekhouding van een onderneming doen. Elk groepje krijgt ongeveer 60 documenten. Met behulp van deze bescheiden en een beginbalans moeten ze zelf de dagboeken, het journaal, het grootboek en de kolommenbalans maken. Het spel kan ook digitaal gespeeld worden als de school beschikt over een boekhoudprogramma op de computer. De speelduur is ongeveer 3 à 4 lessen. Het is niet nodig om meer dan één spel per school te bestellen.

De ICT-vaardighedenlesbrief

De lesbrief 'Het Rekenwonder havo/vwo' bevat een opstapcursus waarmee leerlingen zich in ongeveer vijf lessen volledig zelfstandig de basisvaardigheden in het werken met een spreadsheet (MS Excel) eigen kunnen maken.

Bij een aantal ICT-casus die bij de methode beschikbaar zijn worden deze basisvaardigheden bekend verondersteld. De lesbrief vereist geen enkele voorkennis, zowel op het gebied van bedrijfseconomie als op het gebied van spreadsheetprogramma's. De lesbrief kan daarom los van de methode worden behandeld, bijvoorbeeld ook in de derde klas bij economie. Daarnaast is het mogelijk om deze lesbrief in combinatie met een Excelopdracht in te zetten als keuzeonderwerp.